

Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες και Προεπαγγελματική Μαθησιακή Ετοιμότητα

Δροσινού-Κορέα Μαρία

Επ. Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Φιλολογίας
drossinou@hotmail.com, drossinou@uop.gr

Σπυροπούλου Ελισσάβητ

Φιλολόγος-Υπ. Διδάκτορας Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Φιλολογίας
alis.spyropoulou@gmail.com

Περίληψη

Η εργασία μας σκοπεύει να αναδείξει την ύπαρξη παραγόντων, που εμπλέκονται στην σχέση της προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας (ΠρΕπ_ΜΕ) με την ειδική αγωγή και εκπαίδευση στα άτομα με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες (ΔΑΑ). Στις υποθέσεις εργασίας εξετάζουμε την σχέση της μαθησιακής ετοιμότητας (1) με την είσοδο στην αγορά εργασίας ανθρώπων με ΔΑΑ καθώς και την σχέση των δεξιοτήτων προεπαγγελματικής εκπαίδευσης (2) με την απασχόληση.

Η μελέτη εξελίσσεται στο ερευνητικό πεδίο της Ειδικής Αγωγής σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες με έμφαση την Εκπαίδευση Ενηλίκων με ΔΑΑ που παρουσιάζουν νοητικές αναπηρίες και αυτισμό. Στα εργαλεία αξιοποιήθηκε η παρατήρηση της προεπαγγελματικής εκπαίδευσης σε δύο μελέτες περίπτωσης: ενός 30χρονου με διάγνωση διάχυτης αναπτυξιακής διαταραχής στο Κέντρο Τέχνης Καλαμάτας (ΚΤΚ) και ενός 36χρονου με νοητική αναπηρία σε βιολογική καλλιέργεια στον κήπο της Λυσούς, στην Καλαμάτα. Στα αποτελέσματα διαφαίνεται ότι οι παράγοντες συνυπάρχουν σε συνέχεια στην εκπαιδευτική διαδρομή. Ακόμη, διαφαίνεται ότι η ανάπτυξη δεξιοτήτων προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας στο πλαίσιο της τοπικής κοινωνίας προσμετράται στα οφέλη των ατόμων με ΔΑΑ.

Λέξεις κλειδιά: προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα, ειδική αγωγή και προεπαγγελματική εκπαίδευση, Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες

Intellectual Developmental Disabilities and Pre-vocational Learning Readiness

Abstract

Our work aims to highlight the existence of factors involved in the relationship between pre-vocational learning readiness and special education and training for people with intellectual developmental disabilities (IDDs). In the assumptions, we examine the relationship of learning readiness (1) with the entry into the labor market of people with IDD and the relationship of pre-vocational education (2) with employment.

The study evolves into the research field of Special Education at all educational levels with emphasis on Adult Education with IDD as the mental disabilities and autism. The tools used the observation of pre-vocational education in two case studies: - a man of 30-year-old diagnosed with diffuse developmental disorder at the Kalamata Center of Art and - a man of 36-year-old with a mental disability in organic farming in the garden of Lysous in Kalamata. The results show that the factors coexist continuously in the educational path. It also appears that the development of pre-vocational learning skills within the local community counts on the benefits of people with IDDs.

Key words: pre-vocational learning, special education and pre-vocational education, intellectual developmental disabilities

Εισαγωγή

Η κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (Νόμος 4074, 2012) αναφέρεται στην εργασία επειδή παρέχει στον άνθρωπο μεταξύ άλλων ευκαιρίες να καλλιεργήσει και να αναπτύξει τις ικανότητες του, οι οποίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Οι γλωσσικές δεξιότητες όπως αναφέρεται στους Οδηγούς Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο τομέα της Εκπαίδευσης και της Απασχόλησης προσφέρουν δυνατότητες σύναψης ουσιαστικών σχέσεων με τα άλλα μέλη του κοινωνικού συνόλου και για το λόγο αυτό η γλωσσική διδασκαλία αποτελεί κρίσιμη παράμετρο μελέτης του προβλήματος της προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Οι σχέσεις αυτές οδηγούν στην κοινωνική ενσωμάτωση του ανθρώπου με την αναπηρία. Δηλαδή, μέσω της εισόδου στον χώρο της εργασίας πραγματοποιούνται οι ουσιαστικές επικοινωνιακές και κοινωνικές σχέσεις όπως αναφέρεται με τις κατάλληλες διδακτικές διαφοροποιήσεις στα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.) με δραστηριότητες μαθησιακής και προεπαγγελματικής ετοιμότητας, σε τα άτομα με ΔΑΑ με αυτισμό (Δροσινού, 2009).

Η εργασία αποκτά μεγάλη σημασία ιδιαίτερα για τους ανθρώπους με ΔΑΑ και έχει συνδεθεί με την επαγγελματική κατάρτιση. Με τον αποκλεισμό τους από την παραγωγική διαδικασία οδηγούνται σε περιθωριοποίηση και οικονομική εξάρτηση από συγγενικά και άλλα άτομα και από κοινωνικές και φιλανθρωπικές παροχές (Tomblin & Haring, 1999). Οι συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις του Δημοσίου τομέα και οι λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις, υποστηρίζουν την ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων, τα δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες στον Νόμο 4488, 2017, με στόχο να περιοριστεί η οικονομική εξάρτηση αλλά και οι επιπτώσεις από την πολιτική, ιδεολογική, πολιτιστική και συναισθηματική περιθωριοποίησή τους.

Πάρα του ότι η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με το Νόμος 3699, 2008 θεσπίζει την αναγκαιότητα της κοινωνικής συμβίωσης φαίνεται ότι πολλοί άνθρωποι με ΔΑΑ συμμετέχουν ελάχιστα στο κοινωνικό γίνεσθαι επειδή δεν προσλαμβάνονται σε εργασίες αν και έχουν αποφοιτήσει από Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.). Αυτό έχει ως συνέπεια είτε να μην αποκτούν τα άτομα αυτά προσβάσιμη ταυτότητα, είτε να αποκλείονται εξαρτώμενοι από τα κατά συγκυρία οικογενειακό, ιδρυματικό, φιλανθρωπικό περιβάλλον, είτε να περιθωριοποιούνται, να εξαθλιώνονται και να αποκόπτονται ή να απορρίπτονται απ' αυτό .

Στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) του ΟΗΕ, στο άρθρο 27 αναφέρεται ότι τα Κράτη Μέλη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ΑμεΑ στην εργασία, σε ίση βάση με τους άλλους. Αυτός ο Νόμος 4074, 2012 συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα στη δυνατότητα να ζήσουν από την εργασία που έχουν επιλέξει με ελεύθερη βούληση ή για την οποία έχουν γίνει αποδεκτά στην αγορά εργασίας και σε περιβάλλον απασχόλησης που είναι ανοικτό, έχει δηλαδή τις προδιαγραφές για ένταξη και είναι προσβάσιμο στα ΑμεΑ. Τα Κράτη Μέλη διασφαλίζουν και προωθούν την πραγματοποίηση του δικαιώματος στην εργασία, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που καθίσταται ανάπηροι κατά τη διάρκεια της εργασιακής απασχόλησης, λαμβάνοντας κατάλληλα νομοθετικά μέτρα.

Για την άρση των εμποδίων που δυσχεραίνουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των Ατόμων με Αναπηρίες (ΑμεΑ) στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Ελλάδας, θεσπιστηκαν κατευθυντήριες-οργανωτικές διατάξεις υλοποίησης της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (Νόμος 4074, 2012).

Οι Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες και Λειτουργική-προσαρμοστική συμπεριφορά

Σύμφωνα με την 5η έκδοση του εγχειριδίου «Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders – DSM V» (American Psychiatric Association, 2013) και Διεθνή Στατιστική Ταξινόμηση Νόσων και Συναφών Προβλημάτων Υγείας (11η έκδοση) (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 11th Revision, 2018), (Hassiotis A, 2018) οι διανοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες καθορίζονται ως δια βίου αναπηρίες που εμφανίζεται κατά την περίοδο της ανάπτυξης ή μετά και χαρακτηρίζονται από ελλείμματα στη γενική διανοητική και προσαρμοστική συμπεριφορά του ατόμου σε αντιληπτικό, κοινωνικό και πρακτικό επίπεδο. Το πρώτο επίπεδο αναφέρεται στα ελλείμματα που παρουσιάζει ένα άτομο στις νοητικές του λειτουργίες, όπως συλλογιστική ικανότητα, ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, ικανότητα προγραμματισμού, ικανότητα αφηρημένης σκέψης και κρίσης, ικανότητα μνήμης, καθώς και ελλείμματα στη βιωματική και ακαδημαϊκή μάθηση, όπως ικανότητα ανάγνωσης, γραφής και μαθηματικών. Το δεύτερο επίπεδο αναφέρεται στις ελλείψεις που παρουσιάζει αναφορικά με την ικανότητα της ενσυναίσθησης, της επικοινωνίας, της σύναψης σχέσεων, της εφαρμογής κανόνων και της θετικής αυτοεκτίμησης. Το τρίτο επίπεδο αναφέρεται στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα συγκεκριμένα άτομα ως προς την ανεξάρτητη διαβίωση στην καθημερινότητα. Σε αυτό, περιλαμβάνονται δεξιότητες προσωπικής φροντίδας (φαγητό, μετακίνηση, υγιεινή, ντύσιμο και φαρμακευτική αγωγή), διαχείρισης χρημάτων, οργάνωσης και εκπλήρωση σχολικών και εργασιακών καθηκόντων (American Psychiatric Association, 2013). Με τον όρο διανοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες νοοούνται περιπτώσεις που εντάσσονται στις νευροαναπτυξιακές διαταραχές, όπως η διανοητική αναπηρία, ο αυτισμός, οι κινητικές αναπηρίες, η προκλητική συμπεριφορά και η ψυχική υγεία, καθώς επίσης το σύνδρομο Down και άλλα γενετικά σύνδρομα (International Association for the Scientific Study of Intellectual and Developmental Disabilities (IASSIDD), 2018). Τα ελλείμματα στη γενική διανοητική και προσαρμοστική συμπεριφορά του ατόμου δεν περιορίζονται στη νηπιακή, παιδική και εφηβική ηλικία αλλά διατρέχουν όλη την ενήλικη ζωή επειδή καταγράφεται η επιμήκυνση των ορίων ζωής των ανθρώπων με διανοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες στη νηπιακή, παιδική και εφηβική ηλικία αλλά σε όλη την ενήλικη ζωή (Hassiotis, 2018).

Οι κύριοι πυλώνες του εννοιολογικού πλαισίου της διανοητικής αναπηρίας είναι οι έννοιες των λειτουργιών και των δυνατοτήτων. Οι δυνατότητες ορίζονται ως διάφοροι συνδυασμοί λειτουργιών που μπορεί να επιτύχει ένα άτομα. Επομένως, η ικανότητα είναι φορέας εν δυνάμει λειτουργιών, που αντανακλά την ελευθερία του ατόμου να επιλέξει έναν τρόπο ζωής από έναν άλλο. Δίνοντάς του την προοπτική να κάνει πράγματα που έχει εκτιμήσει ο ίδιος στη ζωή του (Addabbo, Krishnakumar, & Sarti, 2017).

Η μαθησιακή ετοιμότητα και η σχέση της με την προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα

Η ετοιμότητα (readiness) είναι ένας πολυδιάστατος όρος ο οποίος αναφέρεται σε όλες τις φάσεις της ανάπτυξης του ανθρώπου. Η μαθησιακή ετοιμότητα περιλαμβάνει κυρίως τη διανοητική, τη συναισθηματική, την κοινωνική και τη σωματική ετοιμότητα του ανθρώπου με ΔΑΑ σε όλες τις ηλικιακές φάσεις της διαβίωσης προκειμένου να δεχτεί, να επεξεργαστεί και να αξιοποιήσει τα περιβαλλοντικά ερεθίσματα. Η μαθησιακή ετοιμότητα στα άτομα με ΔΑΑ αναφέρεται στη φάση προετοιμασίας προκειμένου να αποκτήσουν δεξιότητες οι οποίες θα τους βοηθήσουν να προσαρμοστούν διευρύνοντάς τα επίπεδα αυτονομίας στην διαβίωση και επαγγελματική απασχόληση περιβάλλοντος.

Η έννοια και η σημασία της ετοιμότητας έχει προσεγγιστεί παιδαγωγικά με δραστηριότητες Μαθησιακής Ετοιμότητας στον Προφορικό Λόγο, στην Ψυχοκινητικότητα, στις Νοητικές Ικανότητες, στην Συναισθηματική Οργάνωση, εκτενώς με οπτικό υλικό στο Βιβλίο για τον εκπαιδευτικό Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας

και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2009, σσ. 13-27). Η μαθησιακή ετοιμότητα για τα άτομα με ΔΑΑ προσεγγίζεται με την συστηματική και οργανωμένη παρέμβαση, η οποία έχει στόχο να κινητοποιήσει τις γλωσσικές και κοινωνικό γνωστικές λειτουργίες. Έτσι, με την εκπαιδευτική παρέμβαση επιδιώκεται η πολυαισθητηριακή δόμηση των ερεθισμάτων του περιβάλλοντος προκειμένου τα άτομα με ΔΑΑ μέσω της διδακτικής υποστήριξης των γλωσσικών και προεπαγγελματικών δεξιοτήτων να μπορούν να παρακολουθήσουν το διαφοροποιημένο πρόγραμμα. Η μαθησιακή ετοιμότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την νευροεκπαίδευση, Με τις στοχευμένες δραστηριότητες μαθησιακής ετοιμότητας στις αναπτυξιακές περιοχές στον προφορικό λόγο, την ψυχοκινητικότητα, τις νοητικές ικανότητες και τη συναισθηματική οργάνωση επιχειρείται η ανάπτυξη των επιπέδων αυτονομίας, εκεί όπου εντοπίζονται ανεπάρκειες.

Σύμφωνα με το Πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής (Π.Α.Π.Ε.Α.) είναι η αντιμετώπιση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών προσεγγίζεται με τις παιδαγωγικές αρχές της αποηλικιοποίησης και αποκατηγοριοποίησης (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2009, σσ. 245-278). Έτσι, από το μαιευτήριο κιόλας, το νηπιαγωγείο, τις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου, τις τάξεις των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) μέχρι την δια βίου και άτυπη ειδική αγωγή και εκπαίδευση η μαθησιακή ετοιμότητα είναι διαπραγματεύσιμη στην διδακτική γλωσσική διαδικασία (Drossinou, Korea, & Panopoulos, 2017).

Η προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα, όπως αναφέρεται στο Π.Α.Π.Ε.Α., που συνέταξε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) για λογαριασμό του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (1996), τα παιδιά και οι νέοι με ΔΑΑ μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν να οργανώνουν την προσωπικότητά τους, να συνειδητοποιούν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους και να αναπτύσσουν προεπαγγελματικές δεξιότητες με περιεχόμενο και διδακτικά σενάρια από τα ενδιαφέροντα της τοπικής αγοράς εργασίας, με την οποία συνδέονται και προσανατολίζονται και επαναπροσανατολίζονται επαγγελματικά (Δροσινού-Κορέα, 2017, σσ. 600-605).

Ειδικότερα, μέσω των κατάλληλων διδακτικών δραστηριοτήτων γίνεται η προσπάθεια τα άτομα με ΔΑΑ να γνωρίσουν τα εργαλεία, τα υλικά, τα χρηστικά καθημερινά αντικείμενα διαβίωσης, τα μέσα συναλλαγής στην δημιουργική απασχόληση. Ακόμη, μαθαίνουν πώς να προφυλάσσονται από τους κινδύνους αλλά και πώς να κάνουν τις κατάλληλες εργασίες με βάση το αντικείμενο ενδιαφέροντος τους. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην εκμάθηση της κατάλληλης συμπεριφοράς, όπως να έχουν καλές διαπροσωπικές σχέσεις (Drossinou-Korea, & Panopoulos, 2017) καλές συνήθειες εργασίας αλλά και να εκτιμούν την εργασία που κάνουν, καθώς και την αξία της.

Μια ακόμα ενότητα που επιτυγχάνεται να καλυφθεί μέσω της εφαρμογής των διδακτικών στόχων του ΠΑΠΕΑ είναι ο επαγγελματικός προσανατολισμός. Έτσι, τα άτομα με ΔΑΑ μέσω επισκέψεων σε χώρους εργασίας και δημιουργικής απασχόλησης, μέσω παιχνιδιών με τρισδιάστατες γνωστικές μηχανές όπως είναι τα παπουτσόκουτα αλλά και με παιχνίδια ρόλων επιδιώκεται να γνωρίσουν τα επαγγέλματα αλλά και να έρθουν σε επικοινωνία με διάφορους επαγγελματίες. Τέλος, μέσω των κατάλληλων δραστηριοτήτων επιδιώκεται να γνωρίσουν τους κανόνες εργασίας όπως αμοιβή, τήρηση όρων εργασίας καθώς και την ύπαρξη της κοινωνικής ασφάλισης ή τον προγραμματισμό της άδειάς.

Μεθοδολογία

Σκοπιμότητα μελέτης

Η μελέτη μας σκοπεύει να αναδείξει την ύπαρξη παραγόντων, που εμπλέκονται στην σχέση της προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας με την ειδική αγωγή και εκπαίδευση στα άτομα με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες (ΔΑΑ).

Η μελέτη μας βασίζεται στην φιλοσοφία του ΠΑΠΕΑ, και τις παιδαγωγικές αρχές περί ισοτιμίας, ελευθερίας, ασφάλειας και σεβασμού της προσωπικότητας των ατόμων με ΔΑΑ να ενταχθούν στο σχολικό, ακαδημαϊκό, εργασιακό, επαγγελματικό και κοινωνικό περιβάλλον (Drossinou-Korea, Matousi, Panopoulos, & Paraskevoroulou, 2016).

Η μεθοδολογία (Αβραμίδης, & Καλύβα, 2006, σσ. 21-43) στο διεπιστημονικό πεδίο της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, βασίστηκε στην βιβλιογραφική μελέτη των αρχών της αποκατηγοριοποίησης και αποηλικιοποίησης όπως αυτές περιγράφονται στην φιλοσοφία του Π.Α.Π.Ε.Α. (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2009, σσ. 245-278). Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν σύμφωνα με την μεθοδολογία παρατήρησης ατόμων με ΔΑΑ και τα πρωτόκολλα που αναφέρονται στο Στοχευμένο Ατομικό Δομημένο Ενταξιακό Πρόγραμμα Παρέμβασης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΑΔΕΠΕΑΕ) (Δροσινού-Κορέα, 2017, σσ. 305-381) και ειδικότερα την πρώτη και δεύτερη φάση με την συστηματική εμπειρική παρατήρηση και την άτυπη παιδαγωγική αξιολόγηση της προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας. Η μελέτη αυτή διεξήχθη στην Περιφέρεια Πελοποννήσου.

Υποθέσεις Μελέτης

Στις υποθέσεις εργασίας εξετάζουμε την σχέση της μαθησιακής ετοιμότητας (1) με την είσοδο στην αγορά εργασίας ανθρώπων με ΔΑΑ καθώς και την σχέση των δεξιοτήτων προεπαγγελματικής εκπαίδευσης (2) με την απασχόληση.

Μεθοδολογία παρατήρησης προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας ατόμων με ΔΑΑ.

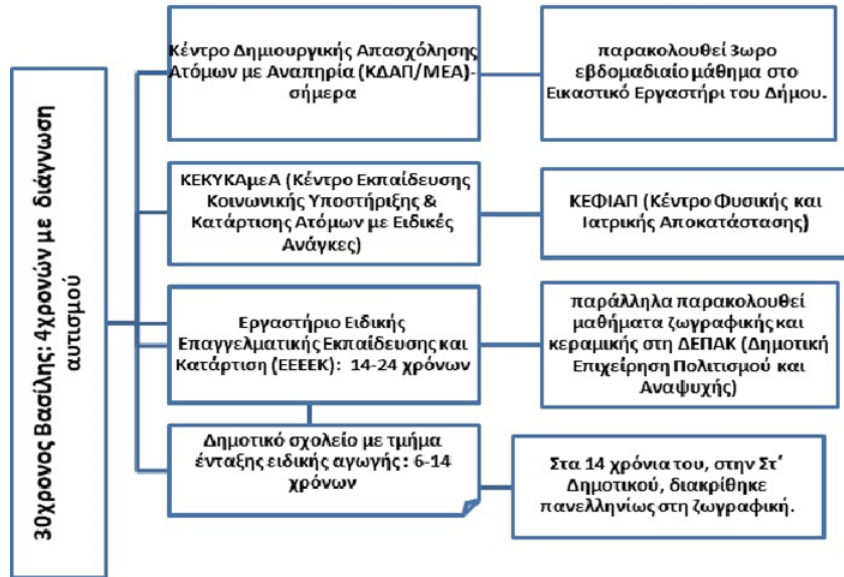
Η παρατήρηση μας αξιοποίησε τις δεξιότητες συμβουλευτικής για την εκπαίδευση σύμφωνα με την ερευνητική θεωρία της Κριτικής Ολικής Προσέγγισης (Δροσινού, & Κοσμίδου, 2007) και τις μεθοδολογικές οδηγίες (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2006, σσ. 28-43) από το βιβλίο του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Ειδικότερα, ακολουθήθηκαν οι μέθοδοι έρευνας στην ειδική αγωγή (Αβραμίδης, & Καλύβα, 2006, σσ. 299-330) με δύο μελέτες περίπτωσης ατόμων με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες στην Καλαμάτα ενός 30χρονου με διάγνωση διάχυτης αναπτυξιακής διαταραχής στο Κέντρο Τέχνης Καλαμάτας (Πίνακας, 1) και ενός 36χρονου με νοητική αναπηρία στην καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων στον κήπο της Λυσούς(Πίνακας, 2).

Η μελέτη περίπτωσης είναι ένας από τους ερευνητικούς τρόπους που χρησιμοποιείται για να μελετηθούν κοινωνικά φαινόμενα. Θεωρείται η πιο κατάλληλη στρατηγική, όταν εξετάζονται σύγχρονα γεγονότα που δεν μπορούν να ελεγχθούν πειραματικά (Αβραμίδης, & Καλύβα, 2006, σσ. 299-330).

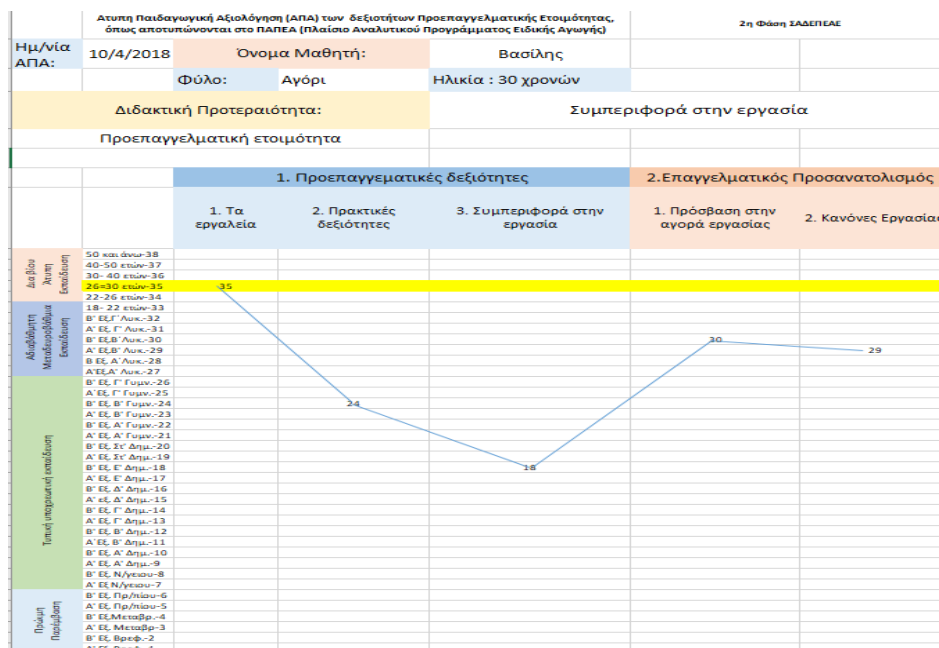
Πρώτη μελέτη περίπτωσης

Πρόκειται για τον 30χρονο Βασίλη, όπου σε ηλικία τεσσάρων ετών διαγνώσθηκε με διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή (γράφημα, 1). Ο Βασίλης, όπως παρουσιάστηκε στον τοπικό τύπο κατά την περίοδο της έκθεσης, φοίτησε στο 7ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμάτας, παρακολουθώντας παράλληλα μαθήματα στην τμήμα ένταξης ειδικής αγωγής. Η εκπαίδευσή του, που έγινε από ψυχολόγο και λογοθεραπεύτρια, στηρίχθηκε πάνω στην επικοινωνία. Πολύ γρήγορα άρχισε να επικοινωνεί και να εκφράζεται μέσα από τη ζωγραφική. Στα 14 χρόνια του, στην Στ' Δημοτικού, διακρίθηκε πανελληνίως στη ζωγραφική. Η εκπαίδευσή του συνεχίστηκε στο Ε.Ε.Ε.Κ Καλαμάτας, με εξειδίκευση στο εργαστήριο χειροτεχνίας, ενώ παράλληλα παρακολουθούσε μαθήματα ζωγραφικής και κεραμικής στη ΔΕΠΑΚ (Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Αναψυχής Καλαμάτας), όπου συνεχίζει έως σήμερα στο Εικαστικό Εργαστήρι της «Φάρις». Εκεί, σε τμήμα ενηλίκων δέχτηκε συμβουλές και στήριξη από τους δασκάλους του, καθώς και αποδοχή από τις συμμαθήτριάς του, πράγμα που συνέβαλε στην επιτυχία του. Τον βοήθησε και η

δημιουργική απασχόληση στο πρώην ΚΕΚΥΚΑμεΑ (Κέντρο Εκπαίδευσης Κοινωνικής Υποστήριξης & Κατάρτισης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες) και νυν ΚΕΦΙΑΠ (Κέντρο Φυσικής και Ιατρικής Αποκατάστασης), από εξειδικευμένο προσωπικό και εθελοντές. Ο Βασίλης συνεχίζει τις δημιουργικές δραστηριότητες τα πρωινά στο ΚΕ.Φ.Ι.Α.Π. Καλαμάτας, τα απογεύματα στο Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Ατόμων με Αναπηρία (ΚΔΑΠ/ΜΕΑ) Καλαμάτας ενώ παρακολουθεί 3ωρο εβδομαδιαίο μάθημα στο Εικαστικό Εργαστήρι του Δήμου.

Γράφημα 1. Εκπαιδευτική διαδρομή και μαθησιακή και προεπαγγελματική ετοιμότητα Βασίλη.

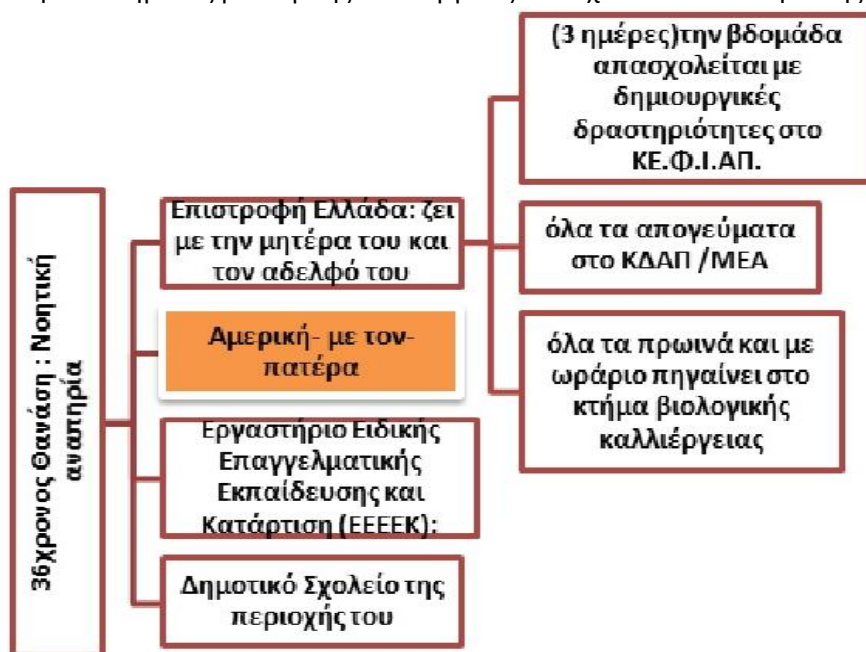

Πίνακας 1. Βασίλης: Ατυπη Παιδαγωγική Αξιολόγηση δεξιοτήτων προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας,

Δεύτερη μελέτη περίπτωσης

Πρόκειται για τον 36χρονο Θανάση που ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Δημοτικό Σχολείο της περιοχής του, συνεχίζοντας στο Ε.Ε.Ε.Κ. (γράφημα, 2) Για ένα διάστημα έμεινε

στην Αμερική κοντά στον πατέρα του ενώ τα τελευταία χρόνια έχει επιστρέψει στην Καλαμάτα, όπου ζει με την μητέρα του και τον αδελφό του. Κάποια πρωινά (3 ημέρες) απασχολείται με δημιουργικές δραστηριότητες στο ΚΕ.Φ.Ι.ΑΠ. Καλαμάτας και όλα τα απογεύματα στο ΚΔΑΠ /ΜΕΑ, ενώ όλα τα πρωινά και με ωράριο κατόπιν συνεννόησης με την υπεύθυνη του κτήματος βιολογικής καλλιέργειας απασχολείται στον Κήπο της Λυσούς.

Γράφημα 2. Εκπαιδευτική διαδρομή και μαθησιακή και προεπαγγελματική ετοιμότητα Θανάσης

		Ατυπη Παιδαγωγική Αξιολόγηση (ΑΠΑ) των δεξιοτήτων Προεπαγγελματικής Ετοιμότητας, όπως αποτυπώνονται στο ΠΑΠΕΑ (πλαιοιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής)			2η Φάση ΣΑΔΕΠΕΑΕ		
Ημ/νία ΑΠΑ:	10/4/2018	Όνομα Μαθητή:		Θανάσης			
		Φύλο:	Αγόρι	Ηλικία :	36 χρονών		
		Διδακτική Προτεραιότητα:		Συμπεριφορά στην εργασία			
		Προεπαγγελματική ετοιμότητα					
		1. Προεπαγγελματικές δεξιότητες			2.Επαγγελματικός Προσανατολισμός		
		1. Τα εργαλεία	2. Πρακτικές δεξιότητες	3. Συμπεριφορά στην εργασία	1. Πρόσβαση στην αγορά εργασίας	2. Κανόνες Εργασίας	
Δια βίου Λειτουργική Εκπαίδευση	50 και άνω-38						
	40-50 ετών-37						
Διάρθρωση Μεταεπαγγελματικής Εκπαίδευσης	30-40 ετών-36						
	26-30 ετών-35						
	22-26 ετών-34						
	18-22 ετών-33						
Διάρθρωση Μεταεπαγγελματικής Εκπαίδευσης	Β' ΕΣ, Γ' Λυκ.-32						
	Α' ΕΣ, Γ' Λυκ.-31						
	Β' ΕΣ, Β' Λυκ.-30						
	Α' ΕΣ, Β' Λυκ.-29						
	Β ΕΣ, Α' Λυκ.-28						
	Δ'ΕΣ, Α' Λυκ.-27						
	Β' ΕΣ, Γ' Γυμν.-26						
	Α' ΕΣ, Γ' Γυμν.-25						
	Β' ΕΣ, Β' Γυμν.-24						
	Α' ΕΣ, Β' Γυμν.-23						
Πτυχή υποχρεωτική εκπαίδευση	Β' ΕΣ, Α' Γυμν.-22						
	Α' ΕΣ, Α' Γυμν.-21						
	Β' ΕΣ, ΣΤ' Δημο.-20						
	Α' ΕΣ, ΣΤ' Δημο.-19						
	Β' ΕΣ, Ε' Δημο.-18						
	Α' ΕΣ, Ε' Δημο.-17						
	Β' ΕΣ, Δ' Δημο.-16						
	Α' ΕΣ, Δ' Δημο.-15						
	Β' ΕΣ, Γ' Δημο.-14						
	Α' ΕΣ, Γ' Δημο.-13						
Πρώιμη Παιδεία	Β' ΕΣ, Β' Δημο.-12						
	Α' ΕΣ, Β' Δημο.-11						
	Β' ΕΣ, Α' Δημο.-10						
	Α' ΕΣ, Α' Δημο.-9						
	Β' ΕΣ, Νηπιασίου-8						
	Α' ΕΣ Νηπιασίου-7						
Πρώιμη Παιδεία	Β' ΕΣ, Πρ/τίου-6						
	Α' ΕΣ, Πρ/τίου-5						
	Β' ΕΣ, Μεσαίου-4						
	Α' ΕΣ, Μεσαίου-3						
Πρώιμη Παιδεία	Β' ΕΣ, Βρεφ.-2						
	Α' ΕΣ, Βρεφ.-1						

Πίνακας 2. Θανάσης: Άτυπη Παιδαγωγική Αξιολόγηση δεξιοτήτων προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας

Τα εργαλεία

Και στις δύο περιπτώσεις ως εργαλείο χρησιμοποιήθηκε η ατομική επικοινωνία και η ημι-δομημένη συνέντευξη διαφοροποιημένη και προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα απασχόλησης κάθε μελέτης περίπτωσης ενηλίκων με ΔΑΑ (Αβραμίδης, & Καλύβα, 2006, σσ. 182-218).

Το *Πρώτο ημιδομημένο ερωτηματολόγιο* αποτελείται από τις ερωτήσεις: Μπορείς να μου μιλήσεις για την έκθεση των έργων ζωγραφικής που παρουσίασες στο Κέντρο Τέχνης Καλαμάτας; Πόσο χρόνο χρειάστηκε να εργάζεσαι προκειμένου να ετοιμάσεις τα έργα σου; Πότε ξεκίνησες να ασχολείσαι με τη ζωγραφική; Τι σε βοήθησε να βελτιωθείς (ποια μαθήματα και πού); Αγοράστηκαν τα έργα σου και εάν ναι, τα χρήματα που κέρδισες, τι τα έκανες; Επιθυμείς να απασχοληθείς ως ζωγράφος; Σκέφτεσαι να συνεχίσεις να εργάζεσαι για να προετοιμάζεις κάποια επόμενη έκθεση; Σου αρέσει να εργάζεσαι ως ζωγράφος; Αν ναι, γιατί; Σε κάνει χαρούμενο αυτό;

Το *Δεύτερο ημιδομημένο ερωτηματολόγιο* αποτελείται από τις ερωτήσεις: Πού πήγες σχολείο; Τι κατεύθυνση ακολούθησες στο ΕΕΕΕΚ; Μπορείς να μου πεις τι κάνετε στον Κήπο της Λυσούς; Αυτά που παράγετε, τι τα κάνετε; Πώς χρησιμοποιείτε τα χρήματα που κερδίζετε; Πόσες ώρες απασχολείσαι την ημέρα στο Κήπο; Τις υπόλοιπες ώρες, τι κάνεις; Σε βοήθησαν τα μαθήματα που έκανες στο ΕΕΕΕΚ για τη δουλειά σου; Σου αρέσει η δουλειά που κάνεις, εάν ναι, γιατί;

Η διαδικασία συλλογής, συγκέντρωσης και επεξεργασίας δεδομένων

Οι γονείς υπέγραψαν υπεύθυνη δήλωση ότι συναινούν τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς τους να συνομιλήσουν σε κατ' ιδίαν ορισμένες συναντήσεις και να μιλήσουν για τις «δουλειές» τους. Αυτές πραγματοποιήθηκαν στους χώρους και τις εγκαταστάσεις του ΚΕ.Φ.Ι.ΑΠ και διήρκησαν από μισή ώρα κάθε φορά σε δύο διαφορετικές μέρες συναντήσεων.

Το υλικό που συγκεντρώθηκε απομαγνητοφωνήθηκε και τα λόγια των νεαρών με ΔΑΑ μελετήθηκαν επικεντρώνοντας στην κατανόηση των εννοιών αγορά, αγορά εργασίας, απασχόληση, χρόνος εργασίας.

Περιορισμοί έρευνας

Η επιλογή των νεαρών με ΔΑΑ έγινε μέσα από τα τμήματα δημιουργικής απασχόλησης του ΚΕΦΙΑΠ και ειδικότερα των τμημάτων κηπουρικής και ζωγραφικής. Είχε βέβαια, προηγηθεί επίσκεψη στο χώρο της έκθεσης των έργων του νεαρού ζωγράφου, την περίοδο που εκτίθονταν στο ΚΤΚ (Κέντρο Τέχνης Καλαμάτας). Καθώς και, ενημέρωση για τον χώρο πώλησης στην τοπική λαϊκή αγορά των προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας από τον κήπο της Λυσούς. Η μητέρα του νεαρού ζωγράφου ήταν ιδιαίτερα καθοδηγητική και παρεμβατική για την ολοκλήρωση των απαντήσεων του Βασίλη. Οι μητέρες με τις λεκτικές παρεμβάσεις χρησιμοποιήθηκαν για την ταυτοποίηση των στοιχείων που ανέφεραν οι ενήλικες με ΔΑΑ προκειμένου να αυξηθούν οι πιθανότητες αξιοπιστίας των απαντήσεων (Αβραμίδης, & Καλύβα, 2006, σσ. 184-186).

Αποτελέσματα

Μετά από εμπειριστατωμένη μελέτη των δεδομένων που λάβαμε από τις συζητήσεις με τους δύο νέους με αναπηρία αποδεικνύονται ότι οι σχέσεις αναφορικά με την είσοδο στην αγορά εργασίας ανθρώπων με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες (ΔΑΑ) επηρεάζονται από τους παράγοντες της μαθησιακής και της προεπαγγελματικής ετοιμότητας. Ακόμη, φάνηκε ότι η προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση σχετίζεται με την απασχόληση και προϋποθέτει ότι η Ειδική Αγωγή μπορεί να αναπτύξει στρατηγικές επαγγελματικής εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό, η προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα αποτελεί τον βασικό κορμό που διατρέχει όλες τις προτάσεις στην γενική τεχνολογική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα επαγγελματικά γυμνάσια, τα

επαγγελματικά Λύκεια και τα τμήματα ένταξης στα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ) ή Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.), με τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια Α' και Β' βαθμίδας Ειδικής Αγωγής και τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.) αλλά και στα Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια και Λύκεια (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.Λ.). Η ειδική επαγγελματική εκπαίδευση όπως συμβαίνει με τα δομημένα διδακτικά προγράμματα προεπαγγελματικής ετοιμότητας στα ΕΕΕΕΚ (Δροσινού, 2007) εμπεριέχει στις πρακτικές της και την συμβουλευτική παρέμβαση, με χαρακτηριστικό, το παράδειγμα στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου εφαρμόζονται Εξατομικευμένα Υποστηρικτικά Προγράμματα Ειδικής Αγωγής σε Φοιτητές με Μαθησιακές Δυσκολίες και Δυσλεξία (Δροσινού, 2006).

(α) Η είσοδος στην αγορά εργασίας ανθρώπων με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες (ΔΑΑ) επηρεάζεται από τους παράγοντες της μαθησιακής ετοιμότητας.

Στα αποτελέσματα της μελέτης φάνηκε ότι η είσοδος στην αγορά εργασίας ανθρώπων με ΔΑΑ επηρεάζεται από τους παράγοντες της μαθησιακής ετοιμότητας. Τα εξατομικευμένα διδακτικά προγράμματα υποστηρίζουν τις ακαδημαϊκές δεξιότητες με την κατανόηση με την ανάγνωση την γραφή και την αριθμητική, την λειτουργική κοινωνική προσαρμογή, τις δημιουργικές δραστηριότητες και τέλος, την προεπαγγελματική ετοιμότητα, που είναι και το ζητούμενο της πρώτης υπόθεσης της παρούσας μελέτης. Οι εργοδότες, από την άλλη ιεραρχούν τις επικοινωνικές δεξιότητες πρώτες στη σειρά ανάμεσα στις δεξιότητες που πρέπει να έχει ένας υποψήφιος εργαζόμενος (Robles, 2012). Ενώ οι κοινωνικές δεξιότητες στην εργασία είναι απαραίτητες (Muir, 2004).

Για παράδειγμα, ο εκπαιδευτικός στην περίπτωση και των δύο περιπτώσεων μετά την Άτυπη Παιδαγωγική Αξιολόγηση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών όπως αποτυπώνονται στο ΠΑΠΕΑ ορίζει ως διδακτική προτεραιότητα από την περιοχή της ψυχοκινητικότητας, το στόχο «Να αναπτύσσουν δεξιότητες λεπτής κινητικότητας». Αυτός ο βραχυπρόθεσμος στόχος μπορεί να διασυνδεθεί με μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους προσανατολισμένων στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτονομίας προεπαγγελματικής μαθησιακής ετοιμότητας. Με αυτό τον τρόπο δομείται το ΣΑ(Δ)ΕΠΕΑΕ, επιλέγοντας ορισμένους στόχους που διευκολύνουν την προσαρμοσμένη και λειτουργική ανάπτυξη της συμπεριφοράς. Έτσι, η επιλογή στόχων όπως να αισθητοποιούν αριθμούς ως το 100, που εμπίπτει στις βασικές σχολικές δεξιότητες, όπως να συνεργάζονται με πρόσωπα μέσα και έξω από το οικογενειακό περιβάλλον αναπτύσσοντας τις κοινωνικές δεξιότητες που εμπίπτει στην ενότητα της κοινωνικής προσαρμογής συμβάλλει δυναμικά στην ανάπτυξη της μαθησιακής ετοιμότητας (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2009, σσ. 32-33).

Σημαντικός παράγοντας που οδηγεί στην είσοδο στην αγορά εργασίας ανθρώπων με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες (ΔΑΑ) είναι η μαθησιακή ετοιμότητα και του οικογενειακού περιβάλλοντος. Στην περίπτωση του Βασίλη, από πολύ μικρή ηλικία η οικογένεια αντιλήφθηκε την κλίση του στη ζωγραφική και την αρχική επικοινωνία του μέσω αυτής. Οι δάσκαλοί του καλλιέργησαν την δεξιότητα της λεπτής κινητικότητας και του οπτικοκινητικού συντονισμού δουλεύοντάς αυτόν τον στόχο στα προεπαγγελματικά εργαστήρια χειροτεχνίας του ΕΕΕΕΚ, την οποία δεξιότητα, ενίσχυσε η οικογένειά του με ιδιαίτερα και ομαδικά μαθήματα, με αποτέλεσμα να καλλιεργηθεί η προεπαγγελματική του ετοιμότητα αναφορικά με τον χρόνο απασχόλησης, ως ζωγράφος.

Αντίστοιχα, ο Θανάσης, ο οποίος απασχολείται στις βιολογικές καλλιέργειες του κήπου της Λυσούς, έπαιζε με τα χρώματα στον κήπο του σπιτιού του, αναφέροντας, ο ίδιος, σε σχετική ερώτηση ότι «Από μικρός...από τα 5 νομίζω». Έχοντας την κατάλληλη καθοδήγηση της οικογένειάς του παρακολούθησε το τμήμα κηπουρικής του ΕΕΕΕΚ. Τελικά, κατάφερε να εργάζεται αμειβόμενος σε αυτό που τον ευχαριστεί, ενισχύοντας το εισόδημα της οικογένειάς του.

(β) Οι δεξιότητες Προεπαγγελματικής Μαθησιακής Ετοιμότητας των ανθρώπων με ΔΑΑ σχετίζεται με την απασχόληση.

Στα αποτελέσματα της μελέτης φάνηκε ότι η προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση σχετίζεται με την απασχόληση του τριαντάχρονου Βασίλη. Με τις διδακτικές στρατηγικές σύμφωνα με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή δομημένων διδακτικών προγραμμάτων υποστηρίζονται οι γλωσσικές δεξιότητες, οι οποίες βοηθούν στη επαγγελματική διασύνδεση με την κοινότητα. Ο 30 χρονος νεαρός ζωγράφος αποφοιτώντας από το ΕΕΕΕΚ Καλαμάτας και έχοντας την βοήθεια της οικογένειας του κατάφερε να προσανατολιστεί επαγγελματικά ως ζωγράφος και με τη συνεργασία της τοπικής κοινωνίας να παρουσιάσει την πρώτη έκθεση ζωγραφικής. Η αύξηση της αυτονομίας έχει επιτευχθεί με μακροπρόθεσμο στόχο την εκπαίδευση στην αυτόνομη ή ημιαυτόνομη ενήλικη διαβίωση, μέσα από την ελεύθερη ή προστατευόμενη επαγγελματική απασχόληση, βάσει των αρχών της κοινωνικής οικονομίας. Η ανάπτυξη της προεπαγγελματικής ετοιμότητας με διδακτικά σχέδια εργασίας, αξιοποιώντας τον προφορικό λόγο και τις γλωσσικές δεξιότητες που συνδέονται με καθημερινά αντικείμενα, μπορούν να συνεισφέρουν στην κοινοτική διασύνδεση, με έξυπνες και κατάλληλες προσαρμογές στις ιδιαίτερες ανάγκες, διευκολύνοντας τη συναλλαγή και την ένταξη.

Η μητέρα επιβεβαιώνει την προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα αναφέροντας ότι στην εφηβική ηλικία παρακολουθούσε ιδιαίτερα μαθήματα ζωγραφικής για 1,5 ώρα/εβδ. και 3 φορές/εβδ. μονόωρο μάθημα ζωγραφικής και γλυπτικής στο ΚΕΦΙΑΠ.

Αντίστοιχα, από την συζήτηση μας με τον Θανάση, από τα λόγια του επιβεβαιώνονται η αύξηση της αυτονομίας του μέσα από την προστατευμένη επαγγελματική του απασχόληση. Έχοντας αποφοιτήσει από το ΕΕΕΕΚ μόλις δημιουργήθηκε η κατάλληλη αγορά εργασίας απασχολήθηκε λέγοντας χαρακτηριστικά «Γνώρισα την κ. Ελευθερία... κάνουμε τον κήπο της Λυσούς», εννοώντας ότι ξεκίνησε την απασχόλησή του. Έτσι, εργάζεται πουλώντας τα προϊόντα εργασίας του στην τοπική αγορά, η οποία τον υποστηρίζει. Σε προφορική συνομιλία κατά την επιτόπια επίσκεψη στις 20/4/18 με μέλη του ΚΕΦΙΑΠ στον Κήπο της Λυσούς, η υπεύθυνη του κήπου ανέφερε ότι «οι φράουλες δεν προλαβαίνουν να πάνε στην αγορά γιατί κάτοικοι της περιοχής πηγαίνουν και τις αγοράζουν από το φυτώριο».

Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι δυο ανέφεραν ότι νιώθουν ικανοποιημένοι και χαρούμενοι. Ο μεν Βασίλης γιατί αναγνωρίστηκε το έργο του από την τοπική κοινωνία και εκτέθηκαν τα έργα του. Ο δε Θανάσης, επειδή βγάζει χρήματα με τα οποία θα πάει τις καλοκαιρινές του διακοπές χωρίς να επιβαρύνει τον οικογενειακό του προγραμματισμό, βοηθάει στα έξοδα του σπιτιού αλλά και μπορεί να αποταμιεύει.

Καταλήγοντας η διασύνδεση με την απασχόληση στην κοινότητα των ατόμων με ΔΑΑ, προϋποθέτει την Προεπαγγελματική Μαθησιακή Ετοιμότητα και μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της προεπαγγελματικής εκπαίδευσης.

Συμπεράσματα-Προτάσεις

Τα άτομα με ΔΑΑ και οι οικογένειές τους βιώνουν καθημερινά εμπόδια σχετικά με το «σημαντικό προεπαγγελματικό μήνυμα» για το τι θέλουν και το τι μπορούν να κάνουν. Οι παιδαγωγικές πρακτικές ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης διευκολύνουν τη διασύνδεση με την κοινότητα (Δροσινού-Κορέα, 2017, σσ. 553-632).

Την ανάγκη γεφύρωσης μεταξύ οικογένειας, επαγγελματικού σχολείου και κοινωνίας επισημαίνουν και οι ερευνητές Tomblin & Haring, (1999). Οι παιδαγωγικές πρακτικές για τη διασύνδεση στην κοινότητα από κοινού με το επαγγελματικό σχολείο συνδιαμορφώνουν τα κριτήρια για την αυτόνομη ή την ημιαυτόνομη ενήλικη διαβίωση, στη βάση των κανόνων της τοπικής οικονομίας. Οι παιδαγωγικές πρακτικές στο επαγγελματικό σχολείο, ως νέο σχολείο, αναπτύσσουν επαγγελματικές δράσεις προς την κοινότητα, προβάλλοντας τις εκπαιδευτικές προτεραιότητες στις δημοτικές και διαδημοτικές υπηρεσίες, τις επιχειρήσεις και τα καταστήματα της περιοχής, με κυρίαρχο στόχο να μετουσιώσουν εκπαιδευτικούς και

κοινωνικούς θεσμούς σε ρόλους που διευκολύνουν την ανάπτυξη των επιπέδων αυτονομίας.

Το ίδρυμα Προστασίας και Αποκατάστασης Παιδιών και Νέων με νοητική υστέρηση (ΙΠΑΠ) « Η Θεοτόκος» σε συνεργασία με τις ομάδες αυτοσυνηγορίας δύο άλλων πλαισίων, της ΕΣΤΙΑ και της Μαργαρίτα, στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος παρουσίασαν στοιχεία από την έρευνα που διεξήγαγε το παρατηρητήριο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑΜΕΑ) με δεδομένα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για το 2017 (Κατσούδα, 2018). Η ομάδα των εξυπηρετούμενων επεξεργάστηκαν θέματα, όπως η εκπαίδευση, η εργασία, η νομοθεσία στο πλαίσιο της διεκδίκησης δικαιωμάτων και η σωστή ενημέρωση με σκοπό τη διευκόλυνση σε υπηρεσίες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι προτάσεις των εξυπηρετούμενων στο θέμα της εκπαίδευσης αφορούν τη δυνατότητά τους να βρουν εργασία, να εκπαιδεύονται σε χώρους εργασίας, να υπάρχει πρακτική σε χώρους εργασίας αλλά και να υπάρξει αναγνωρισμένο πτυχίο/πιστοποίηση από τα κέντρα φοίτησης. Στο θέμα της νομοθεσίας κατέγραψαν την τήρηση των νόμων, ώστε οι επιχειρήσεις να προσλαμβάνουν άτομα με αναπηρία, προκειμένου να αυξηθεί το ποσοστό πρόσληψης ΑμεΑ καθώς και το να υπάρχουν ομάδες αυτεκπροσώπησης/ αυτοσυνηγορίας για να ακούγεται η άποψη τους στην κοινωνία και στους πολιτικούς.

Η πρόταση μας είναι η προέκταση της έρευνας με την μελέτη παραγόντων που αναδύονται μέσω της δημιουργίας γεφυρών επικοινωνίας των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής, της τοπικής κοινωνίας και των επαγγελματιών μιας περιοχής, αποτελώντας μια ρεαλιστική λύση για να μειωθεί ο κίνδυνος του κοινωνικού αποκλεισμού των ανθρώπων με Διανοητικές Αναπτυξιακές Αναπηρίες. Η εκπαίδευση της προεπαγγελματικής ετοιμότητας κατέχει κείμενο και σημαντικό ρόλο στη μετάβαση του ατόμου με ΔΑΑ από το σχολείο έως την ενήλικη ζωή του. Γι' αυτό εκτός από την συνεργασία όλων των επαγγελματιών και εργοδοτικών φορέων της τοπικής κοινωνίας χρειάζεται και κατάλληλη κατάρτιση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής, με σκοπό να εφαρμόζονται στοχευμένα ατομικά δομημένα διδακτικά ενταξιακά προγράμματα παρέμβασης (ΣΑΔΕΠΕΑΕ) στην προεπαγγελματική μαθησιακή ετοιμότητα πριν την αποφοίτηση των μαθητών (Tomblin, & Haring, 1999).

Ευχαριστίες

Οφείλουμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στην μητέρα του ζωγράφου, στην μητέρα του κηπουρού για την συγκατάθεση τους να επικοινωνήσουμε με τα παιδιά τους, καθώς και στην υπεύθυνη εκπαιδεύτρια του κηπουρού, για το χρόνο της να μοιραστεί πληροφορίες για τις καλλιέργειες του κήπου της Λυσούς.

Αναφορές

Addabbo T, Krishnakumar J, Sarti El. (2017). To What Extent does Disability Discourage from Going on thw Job Market? Evidence from Italy. Στο *Factors in Studying Employment for Persons with Disability*. (σσ. 79-123). UK: Emerald Publishing Limited.

American Psychiatric Association. (2013). Intellectual Disabilities. Στο *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM V)* (σσ. 33-41). Washigton: American Psychiatric Publishing.

Drossinou, Korea, M. & Panopoulos, Nik. (2017). Improving reading difficulties in a student with mental retardation: a case study from the Peloponnese region. *Journal of Regional Socio-Economic Issues*, 7(1), σσ. 34-48. Ανάκτηση 3 2, 2018, από http://www.jrsei.yolasite.com/resources/Journal__Volume--VII__Issue--I__January__2017__OnLine.pdf

Drossinou-Korea, M, & Panopoulos, N. (2017). Strengthening Social Skills in a Student With a Intellectual Disability in Secondary Education. *Sino-US English Teaching*, 14(6), σσ. 345-359. doi:doi:10.17265/1539-8072/2017.06.001

Drossinou-Korea, M., Matousi, D., Panopoulos, N. & Paraskevopoulou, Aik. (2016). School Inclusion Programmes (SIPS). *Journal of Research in Special Educational Needs*,

16(Supplement S1, Special Issue: 8th Inclusive and Supportive Education, Lisbon, Portugal, 26-29 July 2015), σσ. 967–971.

Hassiotis A. (2018). Current insights in assessing and managing mental disorders in adults with intellectual developmental disabilities (IDD). Athens: IASSIDD Academy.

Muir, C. (2004, January). Learning soft skills at work : An interview with Annalee Luhman. *Business Communication Quarterly*, σσ. 95-101.

Pettinicchio D & Maroto M. (2017). Employment outcomes among men and women with disabilities: How the intersection of gender and disability status shapes labor market inequality. Στο B. Altman, *Factors in Studying Employment for Persons with Disability: How the Picture can Change* (Τόμ. 10, σσ. 3-33). London, U.K.: Emerald Publishing Limited.

Robles M. (2012). Executive Perceptions of thw 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly*, σσ. 453-465. doi:10.1177/1080569912460400

Tomblin, J.M & Haring, A. K. (1999). *Vocational training for students with learning disabilities : a qualitatine investigation*, *Journal of Vocational Education and Training*. Retrieved 05 06, 2018, from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13636829900200093>: <https://doi.org/10.1080/13636829900200093>

Αβραμίδης, Η. & Καλύβα, Ευ. (2006, β). Μελέτες περίπτωσης ή περιπτώσεων. Στο *Μέθοδοι Έρευνας στην Ειδική Αγωγή. Θεωρία και Εφαρμογές*. (σσ. 299-330). Αθήνα: Παπαζήση.

Δροσινού, Μ. (2006). Συμβουλευτική Παρέμβαση στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Εξατομικευμένα Υποστηρικτικά Προγράμματα Ειδικής Αγωγής σε Φοιτητές με Μαθησιακές Δυσκολίες και Δυσλεξία. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, (ΕΛΕ.ΣΥΠ)(76-77), σσ. 31-48.

Δροσινού, Μ. (2007). Δομημένα διδακτικά προγράμματα προεπαγγελματικής ετοιμότητας στα ΕΕΕΕΚ. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, σσ. 114-128.

Δροσινού, Μ. (2009). Διδακτικές διαφοροποιήσεις στα Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. με δραστηριότητες μαθησιακής και προεπαγγελματικής ετοιμότητας, σε μαθητές με αυτισμό. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, σσ. 121-134. Ανάκτηση από <https://eclass.uop.gr/modules/document/index.php?course=LITD171&openDir=/59c36358Ph2Q>

Δροσινού, Μ. & Κοσμίδου, Χρ. (2007). Δεξιότητες Συμβουλευτικής για την Εκπαίδευση: Κριτική Ολική Προσέγγιση. Στο *Οδηγός Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο τομέα της Εκπαίδευση* (σσ. 111-143). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΚΕΠ). Ανάκτηση 3 2, 2018, από <http://repository.edulll.gr/1142>

Δροσινού-Κορέα, Μ. (2017). *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση : Η "δια" της ειδικής αγωγής πρόταση εκπαίδευσης των παιδιών και νέων με ιδιαιτερότητες*. Πάτρα: OpportUna.

International Association for the Scientific Study of Intellectual and Developmental Disabilities (IASSIDD). (2018). Ανάκτηση από [Minutes_assembly_jul12_final](https://www.iassidd.org/content/Minutes_assembly_jul12_final/): <https://www.iassidd.org/content/>

Κατσούδα Κ. (2018). Υποστηριζόμενη Εργασία των ΑμεΑ στην Ελλάδα. *"Εργασία : Μητέρα τεχνών"*. Αθήνα: Ι.Π.Α.Π.Η Θεοτόκος.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (2009). Πλαίσιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής, Προεδρικό Διάταγμα, 301/1996. Στο Μ. Δροσινού (Επιμ.), *Δραστηριότητες Μαθησιακής Ετοιμότητας, βιβλίο για τον εκπαιδευτικό Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης*. (σσ. παράρτημα 245-278). Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β.), www.pi-schools.gr.